

О СТРАХУ БОЖИЈЕМ

Архимандрит Софроније Сахаров

Страх Божији је последица духовног озарења. Његова природа се психологијом не да објаснити. У њему, том страху, нема ничег заједничког са страхом животиње. Постоје многи степени и облици, али ћемо се ми сада задржати на једном од њих, најделатнијем за спасење наше: "ужас" да се покажеш недостојним Бога Који се открива у незалазној Светлости (упореди Мт. 10, 37-38). Људи захваћени овим светим страхом ослобађају се сваког другог земаљског страха. Оци наши, смели служитељи Духа, удаљавали су се у пустињу и живели усред дивљих звери и змија отровница, у условима сурове природе и у тако крајњој беди да маса савремених људи то не може ни да замисли (па ипак и данас такви постоје). И све то ради слободе да се предају плачу, свесни своје удаљености од љубљенога Бога.

Није свима дано да схвате зашто људи духовни, пренебрегавши све од овога света, плачу не мање, него чак и више, од мајки над гробовима својих најдражих синова. Они, отшелници, плачу посматрајући мрачни понор унутар себе: дубоки су корени "познавања зла" и не могу се ишчупати сопственом снагом. Онима који не познају овакво стање духа, све је то несхватљиво. Од непозваних очију ова тајна се не скрива зато што Бог гледа ко је ко од људи, него зато што је ова благодат поверена само онима који сами себе поверавају Богу-Христу. И ова благодат је такође дар љубави Божије, без које сузе неће потећи.

Од љубави божанске рађа се света смелост (дерзновеније). Тако је шачица Апостола, раније малодушних, после силаска на њих Духа Светога, испуњена храброшћу пошла у духовну борбу против целокупног света. И скоро сви они су удостојени мученичког краја. Прекрасне речи је изрекао апостол Андреј заповеднику Патре који је претио да ће га распети: "Кад бих се ја плашио крста, не бих га проповедао". И он је био распет, и висећи на крсту прослављао је крсну смрт Владике Христа.

Дарови Духа Светога су непроценљиви. Сваки истински дар није ништа друго до пламен љубави. Али, ради ширења срца нашег, да би оно могло да прими љубав Христову у њеном најсветлијем пројављивању, неопходно је да сви без разлике прођемо кроз многа искушења. Они који живе у телесном миру, атрофирају духовно и остају затворени за божанствено универзалну, христолику љубав. Такви живе и умиру, а да се њихов дух не успиње ка Небу. Међу даровима Одозго и подвизима вере постоји некаква сразмера: сви који иду путем заповеди Христових, препорађају се следећи Христа, једни внше, а други мање, зависно од тога колико усрдности показују. Преко сараспињања оваплоћеном Богу-Слову, на верника силази благодат која човека чини сличним Богочовеку. Овај велики дар у себи садржи и живоносно богословље, кроз реално пребивање у Светлости љубави.

Благодат покајања даје се онима који са пуном вером примају речи Христа о томе да, ако ми не поверујемо у Њега, у Божанство и апсолутну истинитост свега што је заповедио, тада се тајна греха неће разокрити у свој својој онтолошкој дубини, и ми ћемо "помријети у гријеху своме" (уп. Јн. 8, 21 и 24). Само схватање греха је присутно једино тамо где односи између Бога-Апсолута и човека – творевине попримају чисто лични карактер. Иначе се остаје код интелектуалних представа о мањем или већем степену савршенства форми постојећег. Грех је увек преступ против љубави Оца. Он се показује као наше удаљавање од Бога и повођење наше воље за страстима. Покајање је увек везано са уздржавањем од греховних побуда. И ван хришћанства води се борба против неких страсти; и у хуманизму можемо да нађемо савлађивање овог или оног порока; али зато што изостаје сазнање о дубинској суштини греха – о гордости, зато што овај зли корен остаје непревладан, трагизам историје не престаје да се увећава.

Свети Оци говоре: смирење само може спасти човека, а гордост сама је довољна да га стровали у мрак пакла. Победа, међутим, над целокупним комплексом страсти означава стицање богоподобног бића. Све страсти су нужно обучене у неку форму, видљиву или мислену, имагинарну. У пламеној покајној молитви дух хришћанина скида са себе те представе видљивих ствари и разумских појмова. Ослобађање од свих опажајних и мислених форми практикује се и у другим аскетским културама. Ипак, у самом "мраку обнажења" душа не сусреће Живога Бога уколико се молитва врши без неопходног познања греха и искреног покајања. Може се само осећати некакав одмор од калеидоскопског хода свакодневног живота.

Од велике туге за изгубљеним Богом душа се природно обнажује скидајући материјалне и мислене представе, и ум-дух се приближава граници иза које се може појавити Светлост. Али, може се десити да се та граница не пређе уколико се ум концентрише на самог себе. При тој окренутости самоме себи није искључен случај да ум самог себе види као сличног светлости. Важно је знати да је ова светлост својствена нашем уму, будући да је он створен по образу Божијем који нам се открива као Светлост у којој нема ни трунке таме (1 Јов. 1, 5). Тако се обавља прелаз ка другој форми мишљења, ка другој врсти разумевања, вишој у поређењу са емпиријским научним знањем. Обнаживши се у заносу покајања од свога претходног, наш дух као са неког врхунца увиђа

релативност и условност свих наших практичних сазнања. И опет, и опет: Бог се истински доживљава или као Огањ који очишћује, или као Светлост која озарује.

"Страх Господњи је почетак мудрости" (Пс. 110, 10). Овај" страх се на нас спушта Одозго. Он, тај страх, јесте духовно осећање, пре свега Бога, а затим и нас самих.

Ми живимо у стању страха услед присуства Бога Живога и при сазнању наше нечистоте. Овакво је деловање тог страха: он нас поставља пред Лице Бога, пред Његов Суд, а ми смо тако ниско пали да наша брига о нама самима постаје дубока патња, тежа од муке када себе сагледамо у тами незнања, у парализи неосећајности, у ропству страстима. Овај страх је наше пробуђење из вековног сна у греху. Он нам доноси светлост разумевања: с једне стране нашег погубног стања, а са друге осећање светлости Бога. Дивна је природа овог блаженог страха: Ван његовог очишћујућег дејства не открива нам се пут ка савршеној љубави Божијој. Сам он је не само почетак мудрости, него и љубави. Он потреса нашу душу виђењем нас самих таквих какви јесмо и призива нас Богу рађајући силну жељу да будемо с Њим. Страх је праћен запањеношћу пред Богом који нам се открива. Увиђати себе као недостојног таквога Бога, ето у чему је ужас. Бити вечито у тој пакленој тами чију суштину ми сагледавамо захваљујући нетварној Светлости, иако ту светлост још не видимо – то у нама изазива мучну жеђ да се истргнемо из тешког загрљаја нашег пада и да уђемо у сферу невечерње Светлости, ка Богу свете љубави. Само кроз веру у Бога-Христа стичемо истински критеријум о реалности нематеријалног и материјалног света. Али нам је за то неопходно да целокупно наше биће, привремено и вечно, градимо на постојаном камену заповести Христових. Многи одлазе у рукотворене храмове на молитву, али је јако мало таквих који налазе „уски пут" који води у нерукотворену скинију с неба (уп. Мт. 7, 14).

У почетку нашег покајања изгледа нам да не видимо ништа друго сем нашег унутрашњег пакла. Али, на чудан начин, Светлост коју још увек не видимо већ продире унутра као живо осећање присуства Бога. Ако ми снажно, обема рукама, будемо држали крај хаљине Господње, то ће се и чудо нашег раста у

Богу стално појачавати, а нама ће почети да се открива дивни облик Исуса, и с Њим виђење нас, људи, како нас је Творац замислио пре саздања света. Да се услед реченог богатства дарова не би узвисило људско срце, промисао му даје да се стрмим путем успиње ка овом сазнању, путем који изнурује и ум и душу и тело. С времена на време Бог од подвижника склања Своју Руку и туђински дух користи тренутке када може да поколеба наше срце и мисао. Отуда ми никада немамо савршену сигурност, него се чак и при великом изливању милости љубљенога Бога не "уносимо". Тако и апостол Павле о томе говори у својој посланици Коринћанима: "И да се не бих погордио због мноштва откривења, даде ми се жалац у тијело, анђео сатанин, да ме мучи, да се не поносим" (2 Кор. 12, 7). Тако је било на почетку хришћанства, тако ће бити и до краја историје овога света. Неописиви су дарови нашег Бога. Како човек да се не понесе пред браћом својом? Да, уз садејство исте те божанствене силе може и то да се постигне јер Сам Бог и јесте Смирење.